

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АЕРОКОСМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. М. Є. ЖУКОВСЬКОГО «ХАРКІВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

Вул. Чкалова, 17, м. Харків, 61070, тел. (057) 315-10-56, факс (057) 315-11-31

E-mail: khai@khai.edu, код ЄДРПОУ 02066769

09.11.2022 № 38-604/115

Голові Національного агентства
забезпечення якості вищої освіти
Андрію БУТЕНКУ

Шановний Андрію Петровичу!

Керівництво Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (ЗВО), гарант, члени групи забезпечення освітньої програми ознайомилися з Проектом звіту експертної групи «Про результати акредитаційної експертизи освітньої програми (ОП), ID39699 «Фінанси, банківська справа та страхування», рівень вищої освіти – молодший бакалавр, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Експертний висновок висвітлює стан розроблення й провадження освітньої діяльності за освітньою програмою, а **частина наданих рекомендацій щодо вдосконалення ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» є конструктивними.** Гарант, група забезпечення ОП, безпосередньо, візьмуть до уваги пропозиції з удосконалення освітньої програми, надані експертною групою, а запропоновані рекомендації будуть розглянуті та враховані належним чином на засіданні кафедри та навчально-методичної комісії (НМК).

Разом з цим, поважаючи незалежність, об'єктивність експертної групи (ЕГ) та визнаючи високий організаційний рівень її роботи під час акредитаційної експертизи, керівництво, гарант та група забезпечення ОП ЗВО дійшли висновку, що *окремі положення Звіту ЕГ недостатньо повно відображують діючий механізм реалізації ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» у Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», не враховують або не беруть до уваги всі надані для ознайомлення ЕГ матеріали. Окремі висновки і трактування є недоведеними, їх не обґрунтовано відповідними фактами.*

Отже щодо зауважень та оцінок за критеріями зазначаємо таке.

Критерій 2.

Підкритерій 2.2

Стосовно зауваження ЕГ: «...ОК складають логічну взаємопов'язану систему, окрім ОК14 (навчальна практика), яка, згідно ОП та НП, реалізується у другому семестрі I курсу, хоча її пререквізитами є фахові ОК6, ОК11, ОК12 та ОК13 (https://khai.edu/assets/files/Osvit_program/MB/2022-nabir/072_op_fb_mol_bak-2022-gotovo.pdf), які опановуються на II курсі навчання. Під час зустрічі I ЕГ з гарантом ОП було з'ясовано, що навчальну практику перенесено на I курс у поточному році у зв'язку із перевантаженням здобувачів наприкінці другого курсу навчання. В ОП 2021 року навчальна практика реалізувалася у IV семестрі (https://khai.edu/assets/files/Osvit_program/MB/2021-nabir/_072_op_fbsml.bakal-15.05.2021-gotovo.pdf) слід надати пояснення, що виставлений на сайті ХАІ силабус має відношення до ОП 2021 року набору, де саме й передбачено опанування ОК 14 «Навчальна практика» (6 кр.) у 4 семестрі на II-му курсі <https://khai.edu/ua/education/osvitni-programi-i-komponenti/osvitni-programi-molodshih-bakalavriv/072-finansi-bankivska-sprava-ta-strahuvannya2/korotkij-opis-struktura-i-komponenti2/2021-rik-naboru33/>.

Тобто, підкреслюємо, що наведені в силабусі ОК 14 «Навчальна практика» 2021 р. пререквізити ОК6, ОК11, ОК12 та ОК13 повністю відповідають ОП 2021 р. Для уникнення плутанини та формування сприятливої логіки сприйняття інформації для здобувачів різних курсів та різних ОП відповідний силабус для ОК14 «Навчальна практика» (ОП 2022), яку буде реалізовано в 2023 р. з відповідними пре- та кореквізитами, буде виставлено на сайті ХАІ на початку 2023 р. <https://khai.edu/ua/education/osvitni-programi-i-komponenti/osvitni-programi-molodshih-bakalavriv/072-finansi-bankivska-sprava-ta-strahuvannya2/korotkij-opis-struktura-i-komponenti2/2022-rik-naboru4/>, на початку поточного семестру (практика за графіком навчального процесу ХАІ проходить у червні-липні 2023 р. <https://khai.edu/ua/education/grafik-osvitnogo-procesu-2020/2021/denna-forma-navchannya6/>).

Якби відповідне питання виникло під час інтерв'ювання із групою забезпечення ОП, безумовно було б надано ґрунтовне, аргументоване пояснення відповідного підходу, щоб уникнути врахування цього аспекту як негативного фактора за критерієм 2.2 ОП.

Щодо зауважень ЕГ: «Згідно матриці відповідності освітньої програми ПРН2 (Вміння застосовувати знання іноземної та державної мови для формування ділових паперів і спілкування в межах побутової, суспільно-політичної та фахової тематики) досягається опануванням ОК6

(«Страховання») та ОК8 («Маркетинг»), ЗК4 (здатність до письмових та усних комунікацій державною та іноземною мовами) згідно матриці ОП відповідає ОК8 («Маркетинг») та ОК9 («Основи аерокосмічної техніки»), що, як встановлено під час ознайомлення ЕГ із силабусами ОК останні не забезпечують досягнення згаданих вище ЗК».

Пояснюємо: що стосується ОК6 «Страховання», то відповідний силабус, який розміщено на сайті ХАІ, містить ПРН2 щодо застосувань знань іноземної та державної мов для формування ділових паперів і спілкування в межах побутової, суспільно-політичної та фахової тематики, підтвердження <https://khai.edu/assets/files/robochi-programi/072/molodshij-bakalavr/2022/ok-06-strahuvannya.pdf>, тому це зауваження **не відповідає дійсності**; щодо ОК8 «Маркетинг», відповідний ПРН2 у силабусі «Маркетинг» 2021 р. подано у більш розгалуженому вигляді, ніж це зазначено в ОП 2022, тому ПРН2 можна вважати такими, що реалізуються через зазначені в силабусі очікувані результати: знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки; пояснювати типові соціально-економічні явища з огляду на базові принципи і знання на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки. Оскільки сучасні маркетингові дослідження переважно базуються на західноєвропейських концепціях, розроблених Ф. Котлером https://www.yakaboo.ua/ua/kotler-on-marketing.html?gclid=Cj0KCQAmaibBhCAARIsAKUlaKTMnj_S-3iORFjP4Scu8ZQEx_NqSRiZiMO1LXysIGzNWhzz25IJwmgaAsQnEALw_wcB, А. Маслоу <https://www.bookdepository.com/author/Abraham-H-Maslow>, Н'юман <https://sk.sagepub.com/books/the-marketing-of-the-president> тощо, а маркетингові дослідження проводяться іноземними мовами, що й опановуються в Темі 3. Концепції маркетингу та Темі 7. Маркетингові дослідження як основа прийняття управлінських рішень (ESOMAR та УАМ), <https://khai.edu/assets/files/robochi-programi/072/molodshij-bakalavr/2022/ok-08-marketing.pdf>, де здобувачі мають можливість знаходити та аналізувати інформацію іноземними мовами, комунікувати на маркетингових майданчиках державною та іноземними мовами. Відповідну позицію викладач міг навести та пояснити, якби був би запрошений до резервної зустрічі під час акредитаційної експертизи.

Що стосується ОК9 «Основи аерокосмічної техніки», то відповідний ОК забезпечує загальні та фахові компетентності для потоку студентів за декількома спеціальностями початкового рівня вищої освіти, тому очікувані програмні результати забезпечуються розкриттям тематик: Тема 1. Авіаційна та ракетно-космічна промисловість; Тема 4. Комп'ютеризація процесу оброблення та координатних вимірювань виробів АКТ та ін., що передбачає застосування знань не тільки з державної мови, а й володіння іноземною мовою для використання комп'ютерних систем CAD\CAM\CAE.

Щодо зауважень ЕГ: «...В структурі ОП в гуманітарному блоці є компоненти “Українські студії” та “Мовні компетентності (іноземна мова)”, однак вони відносяться до вибіркових дисциплін (ВК1, ВК3), тобто ЗК4 та, відповідно, ПРН2 досягаються за рахунок виключно вибіркового компоненту», **слід додатково дати роз’яснення**, що зазначені ВК 1 «Українські студії» та ВК 3 «Мовні компетентності» дійсно знаходяться у вибіркового блоці. Проте всі запропоновані альтернативи вибору всередині цих ВК (ВК1: «Основи академічного письма»; «Основи професійної україномовної комунікації»; ВК3: Іноземна мова (англійська) за рівнями; Іноземна мова (німецька); Українська мова як іноземна; Французька мова як друга (іноземна)) в обов’язковому порядку містять можливість здобуття здатності до письмових та усних комунікацій державною та іноземною мовами (ЗК4) та вміння застосовувати знання іноземної та державної мови для формування ділових паперів і спілкування в межах побутової, суспільно-політичної та фахової тематики (ПРН2). Тобто при виборі здобувачем будь-якої альтернативи відповідні ЗК та ПРН буде досягнуто. Хочемо підкреслити, що при такому підході забезпечується не лише здобуття ЗК та ПРН, передбачених ОП, а й зберігається можливість вибору як самої мови (ВК3 «Мовні компетентності»), так і рівня володіння мовою (від А1 до В2). Для цього на першому занятті серед здобувачів проводиться відповідне тестування на визначення рівня володіння мовою та у подальшому формуються групи слухачів відповідно до кожного рівня. **Тобто вимогу на обов’язковість досягнення зазначених в ОП ЗК та ПРН витримано із додаванням можливості широкого вибору альтернатив їх досягнення.** Відповідне роз’яснення було надано членам ЕГ під час проведення інтерв’ювання академічного персоналу, проте при підготовці проекту Звіту не було взято до уваги.

Щодо зауваження ЕГ : «Під час роботи ЕГ з матеріалами ВСО встановлено невідповідність досягнення ПРН8 (розуміння основ фінансової діяльності на підприємствах (зокрема в аерокосмічній галузі), у банківських установах, страхових компаніях) опануванням ОК7 («Самоменеджмент») та ОК 10 («Мікроекономіка»); ПРН7 опануванням ОК10; ПРН9 вивченням ОК9; ПРН14 не досягається опануванням ОК8 та ОК9».

Слід зазначити:

– що стосується ОК7 «Самоменеджмент», то ПРН8 досягається шляхом опанування основної тематики курсу, оскільки до основ фінансової діяльності на підприємствах належать процеси організації, управління власним розвитком, розвитком співробітників для забезпечення ефективного розвитку організації, що є метою опанування ОК «Самоменеджмент», а також конкретних тематик: тема 8. Теоретико-методичні засади становлення самоменеджменту; тема 9. Теоретичні засади реалізації стратегічного самоменеджменту; тема 10. Самоменеджмент і мистецтво управління: професіоналізм, культура, комунікативна діяльність;

– що стосується ОК10 «Мікроекономіка», то ПРН8 досягається шляхом отримання таких результатів навчання: формувати і аналізувати фінансову, управлінську та податкову, статистичну звітність підприємств, установ, організацій та інтегрувати отриману інформацію для прийняття управлінських рішень; визначати фінансовий стан суб'єкта господарювання, його фінансові результати, грошові потоки використовуючи сучасні технології і техніки аналізу; вміти визначати рівень ефективності на підприємстві; аналізувати, порівнювати, давати оцінку ефективності використання обмежених ресурсів з метою отримання максимального результату на підприємстві; прогнозувати і робити висновки, володіючи сучасною макроекономічною ситуацією в країні; вміти обґрунтовувати управлінські рішення та забезпечувати їх правомірність; оцінювати економічні події, приймати відповідні управлінські рішення та обґрунтовувати напрями їх реалізації на підприємстві, що реалізується в: тема 4. Мікроекономічна модель підприємства; тема 6. Витрати та результати виробництва; тема 11. Споживання, заощадження та інвестиції; тема 14. Фіскальна політика держави; тема 15. Фінансово-кредитна система та грошовий обіг;

– ПРН7 реалізується в таких програмних результатах навчання, наведених в силабусі ОК10 «Мікроекономіка»: мати здатність до формування світогляду щодо розвитку людського буття, природи, духовної культури; знати теоретичні основи світового господарства та економічні аспекти глобальних проблем; вміти аналізувати розвиток суспільства; демонструвати вміння абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів, що реалізується в тематиці: Тема 2. Теорія поведінки споживача; Тема 5. Варіації факторів виробництва та оптимум товарів виробника; Тема 16. Безробіття та політика зайнятості.

– ПРН9, ПРН14 можна розглядати як програмні результати, що досягаються: 1) метою ОК9 «Основи аерокосмічної техніки»: сформувати уявлення про місце аерокосмічної техніки у національному господарстві, про виробництво та класифікацію об'єктів АКТ, про об'єкти АКТ як товар та інструменти з надання послуг; 2) завданням: сформувати вміння розрізняти об'єкти АКТ та їх основних частин, цілісне уявлення про життєвий цикл об'єктів АКТ, набути навичок; 3) компетентностями: вміти аналізувати сучасний стан і розвиток авіакосмічної техніки та її виробництва; 4) очікуваними результатами навчання: демонструвати здатність аналізувати сучасний стан і розвиток авіакосмічної техніки та її виробництва.

– ПРН14 для ОК8 «Маркетинг» реалізуються в таких програмних результатах: проводити аналіз функціонування суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність їх діяльності; ідентифікувати джерела та

розуміти основні принципи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники, що реалізується в тематиці: Тема 3. Концепція маркетингу; Тема 5. Маркетингове середовище; Тема 6. Ринок та його сегментація; Тема 6. Маркетингові дослідження як основа прийняття управлінських рішень; Тема 14. План маркетингу підприємства. Фінансова інформація у маркетингових планах.

Виходячи з вищенаведеного, можна констатувати, що вище названі ПРН (ПРН2, ПРН7, ПРН8, ПРН9, ПРН14) у названих ОК7, ОК8, ОК9, ОК10 мають відповідні досягнення і впливають на якість освітнього процесу ОП. Це підтверджується результатами проведених РКР, де не виявлено жодних порушень або відхилень в якості освітнього процесу та в досягненні відповідних програмних результатів навчання за ОП.

Підкритерій 2.3

Щодо зауваження ЕГ: « ...Відповідно до матриць СО при опануванні ОК9 досягаються ПРН7, ПРН9, ПРН14, проте, ознайомлення із силябусом дисципліни (<https://khai.edu/assets/files/robochi-programi/072/molodshij-bakalavr/2022/ok-09-osnovi-akt.pdf>) не дозволило ЕГ встановити можливість досягнення цих результатів»

Пояснюємо, що ПРН7, ПРН9, ПРН14 можна розглядати як програмні результати, які досягаються:

1) метою: ОК9 «Основи аерокосмічної техніки»: сформувати уявлення про місце аерокосмічної техніки у національному господарстві, про виробництво та класифікацію об'єктів АКТ, про об'єкти АКТ як товар та інструменти з надання послуг;

2) завданням: уміти розрізняти об'єкти АКТ та їх основні частини, формувати цілісне уявлення про життєвий цикл об'єктів АКТ, набуття навичок;

3) компетентностями: здатність аналізувати сучасний стан і розвиток авіакосмічної техніки та її виробництва;

4) очікуваними результатами навчання: демонструвати здатність аналізувати сучасний стан і розвиток авіакосмічної техніки та її виробництва.

Окрім ОК9, зазначені ПРН7, ПРН9, ПРН14 досягаються завдяки: ПРН7 – ОК3 «Політична економія», ОК7 «Самоменеджмент», ОК10 «Мікроекономіка»; ПРН9 – ОК1 «Математика (математика, математика для економістів: вища математика, теорія ймовірностей та математична статистика)», ОК3 «Політична економія», ОК14 «Навчальна практика», ОК15 «Комплексний кваліфікаційний

іспит»; ПРН14 – ОК8 «Маркетинг», ОК10 «Мікроекономіка», ОК11 «Банківська система», ОК12 «Фінанси», ОК13 «Бухгалтерський облік».

Отже, зміст освітньої програми повністю відповідає предметній області, визначеній для спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Підкритерій 2.4

Щодо твердження ЕГ: *«форми для обрання ВК3 та ВК4 відсутні. Таким чином, у зв'язку з безальтернативністю вибору ВК3 та ВК4 загальним обсягом у 20 кредитів не виконується норма не менше 25% варіативності в загальному обсязі ОП (фактично обсяг вибіркового дисциплін з можливістю вибору в загальному обсязі ОП складає лише 15%)»*

Надаємо пояснення:

Перелік вибіркового компонент для початкового (короткого циклу) рівня вищої освіти затверджено на засіданні профільної НМК № 3 (протокол № 1 від 31.08.2022), серед яких, зокрема, зазначено й ВК3 «Мовні компетентності» та ВК4 «Фізичне виховання».

Вибір ВК здобувачами проводиться за декількома підходами:

1) за простим анкетуванням та опитуванням на платформі Pilot, google-форми (ВК1, ВК2, ВК5, ВК6, ВК7);

2) за оцінюванням рівня здібностей та володіння певними базовими навичками для опанування ВК3 та ВК4.

Серед запропонованих альтернатив ВК3 та ВК4 відбувається на підставі: 1) для ВК3 Мовні компетентності: шляхом проведення на першому занятті профільного тестування з іноземної мови за бажаною мовною компетентністю (іноземною), за результатом якого проводиться формування фокус-груп слухачів. Цей вид анкетування та опитування здобувачів має суттєві фахові особливості, які стосуються знань та навичок з іноземної мови, саме тому до загальної анкети щодо вибіркового дисциплін не включено, а проводиться саме на першому занятті з ВК3 Мовні компетентності;

2) ВК4 «Фізичне виховання»: шляхом урахуванням бажання здобувачів на підставі фахового визнання його здатностей до обраної секції за станом здоров'я та рівнем фізичної підготовки. Як це правильно зазначено членами ЕГ: *«Під час інтерв'ювання (зустріч 4), здобувачі повідомили, що на першому занятті з викладачем вони обирають мову для вивчення та секцію на фізвихованні»*.

Тому, із твердженням, що «безальтернативність вибору ВК3 та ВК4 загальним обсягом у 20 кредитів не виконується – норма не менше 25 % варіативності в загальному обсязі ОП (фактично обсяг вибіркового дисциплін

з можливістю вибору в загальному обсязі ОП складає лише 15 %)», категорично не погоджуємося, оскільки необхідний обсяг дотримано, (навіть перевищено (31,7 % загального обсягу ОП), а ЕГ не було детально та остаточно з'ясовано всі аспекти процедури вибору саме за цими ВК.

Щодо думки ЕГ стосовно «складної для засвоєння навчальної вибіркової компоненти «Основи інвестування» (<http://surl.li/dmobu>), то, по-перше, як правильно зазначили самі ж члени ЕГ «в силабусі ВК вказано про відсутність пререквізитів для опанування цього курсу»; по-друге, цей ВК надає саме базу для опанування фахових компетентностей і пропонується для вивчення молодшим бакалаврам на першому курсі навчання, оскільки розкриває теоретичний базис інвестування, а саме – студенти отримують уявлення про види інвестицій, суб'єкти і об'єкти інвестиційної діяльності, джерела інвестиційних ресурсів, теорію оцінювання інвестицій (концепцію вартості грошей у часі).

Усі теми, що пропонуються в ОК «Основи інвестування», не потребують від студентів пререквізитів. Дисципліна добре сприймається студентами, оскільки розглядає практичні аспекти вибору об'єктів інвестування, дає початкові знання зі спеціальності 072, окрім того, навіть на рівні шкільної підготовки є курси «Основи бізнесу та інвестування», «Основи економіки» тощо.

Доказом того є, зокрема, створена в провідному ЗВО України фінансово-економічного профілю (КНЕУ ім. В. Гетьмана) школи Юного інвестора https://fef.kneu.edu.ua/ua/fef_vstup/hgfgjhtjfgiti/, завданнями якої є: виробити базові навички підприємницького мислення в учнів початкової школи (2-4 класи); надати знання з фінансової грамотності учням 5-9 класів; стимулювати зацікавленість учнів 10-11 класів у створенні інвестиційних стартапів тощо. Отже, навіть на рівні молодших класів загальноосвітньої школи запроваджено реалізацію аспектів інвестування. Також у підручнику для 10 класу закладів загальної середньої освіти (автор Крупська Л. П., видавництво «Ранок», Харків, 2018), що рекомендовано Наказом МОН України від 31.05.2018, № 551 <https://shkola.in.ua/1654-ekonomika-10-klas-krupska-2018.html>), за тематикою «Доходи в ринковій економіці» аналізуються питання отримання доходів від інвестування в бізнесові проекти, доходів власників цінних паперів тощо.

Окрім того, через «Основи інвестування» у здобувачів є можливість долучення до основної місії розвитку ЗВО пов'язаної зі стратегією розвитку регіону і загалом аерокосмічної галузі.

Тому надання як альтернативи вибору ВК «Основи інвестування» вже на рівні молодшого бакалавра є логічним та аргументованим для майбутніх фахівців у галузі фінансів, банківської справи та страхування.

Підкритерій 2.5

ЕГ виокремлює, що «Під час аналізу представлених документів було встановлено розбіжність в обсязі кредитів на навчальну практику (в ОП та відомостях СО 6 кр., в НП зазначено 4 кредити ЄКТС), гарант під час інтерв'ювання підтвердила обсяг практики у 4 кредити, помилку в звіті розробники помітили згодом».

Таку помилку можна трактувати по-різному:

1. З одного боку, (як це і підкреслює ЕГ) у відомостях СО мала місце технічна помилка, оскільки ОП 2022 було оновлено (підтверджено протоколом № 6 від 18.01.2022 засідання кафедри та протоколом № 5 від 4.02.2022 засідання навчально-методичної комісії № 3), а у попередній ОП 2021 р. «Навчальна практика» була дійсно 6 кредитів. ОП, НП 2022 року набору та силабус ОК14 «Навчальна практика» 2022 р. на сайті ХАІ містить саме 4 кредити.

2. З іншого боку, цей силабус слід вважати правильним, бо кількість кредитів відповідає ОП 2021, за якою здобувачі-випускники 2023 року мають проходити практику у 4-му семестрі. Таким чином, цей силабус повністю відповідає ОП 2021 року, за яким здійснюється освітній процес поточного навчального року, **отже, на забезпечення якості поточного освітнього процесу не впливає та не може вважатися помилкою.**

Відповідно гарант і група забезпечення ОП ЗВО вважають, що *підстав для зниження відповідності ОП за Критерієм 2 до рівня Е немає*, зважаючи на наведені заперечення, подані аргументи та пояснення щодо висновків ЕГ, а також наявні позитивні сторони ОП, є підстави пропонувати переоцінити ОП за Критерієм 2 на більш високий об'єктивний рівень. А з урахуванням реалізації рекомендацій ЕГ цей критерій може бути ще більш покращено.

Ураховуючи наведене, *переконливо просимо Вас урахувати надані пояснення та взяти до уваги вказані факти під час прийняття рішення стосовно затвердження Звіту ЕГ, а також прийняття рішення щодо позитивної акредитації освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування» початкового (короткого циклу) рівня вищої освіти, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут».*

З повагою,

В.о. ректора

Володимир ПАВЛІКОВ